

Výrazová úspornost v syntaxi současné ruštiny

Jindřiška Svobodová

Odborná monografie *Výrazová úspornost v syntaxi současné ruštiny*¹ je dokladem rostoucího zájmu lingvistů o výzkum jazyka v jeho mluvené formě. Autorka v práci provádí srovnávací analýzu tří slovanských jazyků (ruštiny, češtiny a v omezenější míře i slovenštiny) zaměřenou na konkrétně a jasně vymezenou problematiku neexplicitního vyjadřování, přesněji na otázky tzv. elipsy.

Nejvýraznější přínos práce spatřujeme ve třech oblastech, a to za prvé v precizní práci s existující literaturou zaměřenou na problematiku ruské syntaxe (a to jak obecně, tak úžeji právě na specifika neexplicitního vyjadřování na úrovni věty), za druhé ve zvolené metodě (autorce se daří vytvořit vlastní koncepci syntaktické elipsy, jež je jasně vymezená a přesně definovaná) a konečně za třetí v práci s autentickým materiálem vhodně vybraným jak z mluvených projevů neprofesionálních mluvčích, tak z původní a překladové literatury. Díky všem těmto aspektům se text stává nejenom materiálem přínosným pro studium syntaktické a textové roviny autentických textů, ale také inspirativním východiskem pro podobně zaměřený srovnávací výzkum dalších slovanských jazyků.

Kapitola věnovaná pojetí elipsy ve stávající ruské odborné literatuře je poměrně rozsáhlá, v žádném případě ale nejde o samoučelnou excerpci dosavadních syntaktických výzkumů, neboť autorka předkládá komentovaný přehled cíleně směřující k postižení podstaty daného jevu a sumarizace vývoje názorů na implicitnost ve větné skladbě ruštiny napomáhá zasadit problematiku do odpovídajícího teoretického rámce. Zvláštní pozornost je věnována rovněž pojetí elipsy v kontextu české lingvistiky. I zde je záběr autorky velmi široký a využity jsou i starší práce Gebauerovy, Ertlovy, Mathesiový či Trávníčkovy. Ve vývoji poválečné lingvistiky se v práci neopomíná v podstatě žádná významnější syntaktická koncepce a práce jsou komentovány v kontextu podobně orientovaných výzkumů německých, francouzských, slovenských ad. Komentovaný přehled zpracování širěji pojatých výpovědních modifikací (terminologie viz Grepl-Karlík 1998, s. 389–409) je přínosný hned ve dvou aspektech; ukazuje totiž jednak na potřebnost podobně zaměřené práce, která by v tomto aspektu systematicky a s využitím korpusů popsala a klasifikovala eliptické a modifikované konstrukce v současné

¹ VYCHODILOVÁ, Zdeňka (2011). *Výrazová úspornost v syntaxi současné ruštiny*. Olomouc: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta.

mluvené češtině, jednak vybízí k propracování daného jevu na bázi gramatikalizačních teorií (podnětná je v tomto smyslu např. starší studie M. Grepla nebo novější práce M. Friedové, výběrově viz seznam literatury).

Jádro vlastního výzkumu pak představuje kapitola, v níž autorka vytváří vlastní koncepci syntaktické elipsy. A právě v tomto oddíle se jí daří velmi dobře zúročit informační bázi starších podobně zaměřených prací. Aby mohlo být vytvořeno nové pojetí syntaktické elipsy, je nejprve třeba vyřešit vztah mezi formou a obsahem v autentických verbálních komunikátech, což předpokládá především přijetí a aktualizaci rovinného přístupu ke studiu syntaxe. Při komparaci typově příbuzných jazyků je rovněž důležité neopomíjet i diachronní hledisko výzkumu. A do třetice se může potenciálním zdrojem problémů stát i rozkolísané a vágní „determinologizované“ užití pojmu elipsa. Všechny tyto problémy se ale autorce v práci daří vyřešit a pro další výzkum pokládáme za klíčové především pojetí elipsy jako jevu zařazeného jednoznačně do oblasti parole a přísně odlišeného od tzv. nulové formy syntaktického znaku. Vytvoření těchto východisek pak autorce umožňuje klasifikovat elipsu i na pozadí dalších příbuzných jevů a dospět k jejímu jasnému terminologickému vymezení (viz s. 82n).

V samostatném oddíle pak autorka sleduje, jakým způsobem fungují syntaktické elipsy v jazykovém užití a jak se v tomto ohledu liší ruština, čeština a slovenština. Jako přínosné se nám jeví využití autentických příkladů, které autorka získává z vlastní praxe, a právě v tomto ohledu bychom pokládali za přínosné možné další materiálové rozšíření výzkumu o doklady ze stávajících korpusů mluvených jazyků. Rovněž komparace autentických vyjádření z původní a překladové literatury svědčí o autorčině snaze o poctivé zpracování a reprezentativní exemplifikaci daného problému.

Systematické zpracování podobných jevů převážně mluveného jazyka pokládáme za přínosné zejména s ohledem na pragmatizaci lingvistického výzkumu. Další využití práce například v oblasti překladatelské a tlumočnické praxe je nesporné, ale uvědomění si odlišností v konkrétních typech vžitých větných struktur mezi typově příbuznými jazyky je klíčové i při zvládnutí cizího jazyka na základní komunikační úrovni.

Literatura

- FRIED, Mirjam (2010). Ke zrodu české modální částice jestli z pohledu gramatikalizační teorie. *Bohemica Olomucensia*, roč. 2. č. 3, s. 52–65.
- FRIED, Mirjam (2013). Pojem konstrukce v konstrukční gramatice. *Časopis pro moderní filologii*, roč. 95, č. 1, s. 9–27.
- GREPL, Miroslav (1989). Partikulizace v češtině. *Jazykovědné aktuality*, č. 3 a 4, s. 95–100.

GREPL, Miroslav – Karlík, Petr (1998). *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia.

VYCHODILOVÁ, Zdeňka (2011). *Výrazová úspornost v syntaxi současné ruštiny*. Olomouc: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta.

Mgr. Jindřiška Svobodová
Katedra bohemistiky
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého
Křížkovského 10
771 80 Olomouc
jindriska.svobodova@upol.cz